

21ste jaargang

nummer 11

november 1985

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

+++++
+ Bij elke bijzondere handeling +
+ gaat het denken aan het doen +
+ vooraf. Bij het handelen van +
+ klassen of massa's blijkt de +
+ betekenis van het handelen +
+ pas achteraf. Hier gaat de +
+ daad vooraf aan het begrip. +
+++++

Theo Maassen

DAAD EN GEDACHTE

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:
Schouw 48-11, 8232 BD Lelystad
Postgiro 307895

EEN 'WILDE' TREINSTAKING IN FRANKRIJK

Op maandag 30 september j.l. legde het personeel van de Franse spoorwegen in Zuidoost Frankrijk spontaan de arbeid neer. De direkte aanleiding voor deze onofficiële aktie was de aankondiging van een reeks maatregelen waarmee de direktie een grotere veiligheid op het spoorwegnet hoopte te kunnen bereiken. De afgelopen zomer waren er in Frankrijk kort achter elkaar drie ernstige spoorwegongelukken met een groot aantal doden en gewonden geweest. De spoorwegen hadden aan nogal wat kritiek bloot gestaan en ze wilden het aan een positieve reaktie hunnerzijds daarop niet laten ontbreken.

De aangekondigde maatregelen voorzagen niet in investeringen of uitbreiding van het personeel. Men zocht het in wijziging van de diensten met het gevolg, dat de uitoefening daarvan verzaard zou worden en de werktijden zouden worden verlengd. Het was daartegen dat de stakers zich met grote beslistheid keerden.

Op dinsdag 1 oktober breidde de 'wilde' staking zich over heel Frankrijk uit. Er reed die dag nergens in het land een trein en rond het dichtbevolkte gebied van Parijs ontstond er een komplette verkeerschaos.

In de loop van die dag kwam de (bolsjewistische) vakcentrale CGT tot de ontdekking, dat ze broodnodig iets moest doen wilde er aan de vakbondsmythe geen onherstelbare schade worden toegebracht. Wat immers moest men wel denken van een nationale spoorwegstaking, die werkelijk algemeen was en voor de volle 100% werd doorgevoerd, zonder dat deze centrale er ook maar enige bemoeienis mee had. Een landelijke spoorwegstaking uitroepen had natuurlijk geen enkele zin meer, want die was er al en wel zo voorbeeldig als bij de meeste, in 't verleden ooit door de CGT afgekondigde spoorwegstakingen zelden het geval was geweest. De CGT moest dus iets anders verzinnen. Ze kondigde daarop voor woensdag 2 oktober een algemene staking voor alle bedrijfstakingen af, welke de aktie van de spoorjongens kracht zou moeten bijzetten.

Van die algemene staking op last van de CGT is niets terecht gekomen. Het spoorwegpersoneel bleek de steun van de vakcentrale in het geheel niet nodig te hebben. De buiten de vakbeweging om ondernomen spontane en zelfstandige aktie bleek zoveel effekt te hebben, dat de direktie van de Franse spoorwegen nog in de loop van dinsdag 1 oktober volledig voor de stakende personeelsleden kapituleerde. Dinsdagavond werd bekend gemaakt, dat de

aangekondigde veiligheidsmaatregelen niet zouden worden toegepast. Zonder het optreden van een vakorganisatie van een bepaalde kleur hadden de arbeiders zelf en van onderen op een eenheid bereikt, die de spoorwegvakbond van de CGT nooit tot stand zou hebben kunnen brengen. Dank zij die eenheid ontwikkelden zij een kracht, waarmee de direktie op de knieën werd gedwongen. De staking, zo kondigde de nieuwslezer van de Franse radio die dinsdagavond aan, is voorbij.

Jawel, de staking was voorbij, maar de treinen reden op woensdagmorgen 2 oktober nog niet. Anders dan bij de eerste de beste vakbondsaktie, die met een druk op de knop begint en met een druk op de knop is afgelopen, moesten in dit geval de stakers in inderhaast bijeengeroepen vergaderingen - die op de stations en in de remises en werkplaatsen werden gehouden - uitmaken of zij voldoende redenen aanwezig achtten om het werk te hervatten. Pas toen dat inderdaad het geval bleek kwam de treinenloop in Frankrijk in de loop van woensdag 2 oktober weer langzaam op gang.

In de overige bedrijven en bedrijfstakken was er die woensdag niets aan de hand. De CGT deed zo'n beetje voor spek en bonen mee. Het komt niet alle dagen voor, dat de kracht van de zelfstandige arbeidersstrijd en de zwakte van de vakbeweging als het op vechten aankomt zó duidelijk worden gedemonstreerd.

=====

D i s k u s s i e

DE MAATSCHAPPIJ WORDT STEEDS

INGEWIKKELDER EN KWETSBAARDER

Er wordt de laatste tijd veel gepraat over de nieuwe tijd die voor de deur zou staan. Hiermee bedoelt men dan niet dat de winter in aantocht is, maar dat er een heel andere maatschappij gaat komen waarin de komputer centraal zal staan. Werken wordt volgens sommigen vrijwel overbodig en we kunnen vanuit onze luie stoel thuis links en rechts wat knopjes indrukken en we krijgen wat we willen. Nou is het onmiskenbaar dat er een hoop aan het veranderen is en dat dat de laatste jaren in een veel hoger tempo gaat dan voorheen. Het gaat zo snel dat bij een aantal mensen de fantasie op hol slaat en flauwekul nauwelijks meer van reële verwachtingen te onderscheiden is. Wij zijn geen experts op het gebied van komputers, chips en automatisering, maar we proberen wel de ontwikkelingen te volgen en dan uiteraard ook de kritische geluiden die te horen zijn. Want dat de nieuwe ontdekkingen het leven voor de gehele mensheid tot een paradijs zullen maken, zal niemand geloven die de geschiedenis van eerdere, in het maatschappelijke leven ingrijpende ontdekkingen kent. De uitvinding van de lopende band en de invoering ervan in de automobiefabrieken even na de eerste wereldoorlog zou iedereen zijn eigen autootje bezorgen. Dit was wel wat al te optimistisch en ging voorbij aan het feit, dat de lopende band ook veel ellende met zich meebracht.

Ja, maar nu neemt de komputer het smerige, eentonige werk over, wordt

er van verschillende kanten beweerd. Met heel veel fantasie kun je je voorstellen, dat veel werk door machines gedaan kan worden. In Japan schijnt een fabriek te draaien zonder arbeiders en dus.... zonder meerwaarde. Tot nu toe hebben de feiten volgens ons aangetoond dat de arbeidswaardeleer, zoals Marx die geformuleerd heeft, een juiste weergave van de werkelijkheid is. Misschien denken sommigen dat computers zo knap zijn dat ze zelfs meerwaarde kunnen produceren, maar volgens ons zijn het gewoon machines, dus, in economische termen, opgehoopte dode arbeid: je kan er niet meer uithalen dan er in zit. Hij kost een bepaald bedrag en dat is na een x-aantal uren afgeschreven. Een arbeider, levende arbeid, daarentegen produceert in een bepaalde tijd zijn eigen waarde (om het niet te ingewikkeld te maken, beperken we het hiertoe) en dan produceert hij meer-waarde. De grap (als je tenminste ondernemer bent) waar het hele zaakje om draait.

Deze korte uitweiding over economische begrippen was nodig om te begrijpen waarvoor een komputer in feite dient: dat soort machines moet de produktiviteit flink laten toenemen. Of beter geformuleerd: automatisering zorgt ervoor, dat de produktiviteit van de arbeiders enorm stijgt. In *Het Parool* van 11 oktober werd door Joseph Weizenbaum, een Amerikaanse deskundige op komputergebied, nog een tweede doel van invoering van computers genoemd: grotere controle over de arbeiders en uitschakelen van stakingen. Dit is natuurlijk niets nieuws. Vanaf het ontstaan van het kapitalisme heeft de bourgeoisie geprobeerd de arbeiders - en daarmee de arbeid - onder controle te brengen en stakingen te vermijden. Dat dat niet lukt en over een wat langere periode gezien niet kán lukken, hoeft hier niet verder te worden uitgewerkt. Wat belangrijk is aan de opmerking van Weizenbaum is dat hij illusies over een 'betere toekomst voor allen dankzij de moderne techniek' als kletspraat ontmaskert. Om een enkel voorbeeld te noemen: hij vertelde de verslaggever dat hij via een komputer toegang heeft tot de grote computers van Wall Street net als een kennis van hem die directeur is. Deze kennis is rijk geworden en dat komt, aldus Weizenbaum, "omdat de leidinggevendenden in onze samenleving hun kennis niet alleen uit databanken halen, maar vooral uit gesprekken met andere topmensen. Daar kunnen wij niet bij."

Maar zoals alle vernieuwingen die in het verleden zijn ingevoerd hun voordelen voor de heersende klasse hebben, hebben zij ook hun nadelen. Nadelen die men probeert te verdoezelen, als kinderziekten probeert af te doen totdat ze zo gaan overheersen dat een nieuwe sprong in het technische duister nodig wordt om de ziekte te onderdrukken. De nieuwste sprong is dus de automatisering, de hoog ontwikkelde technologie. Het aantal mensen dat er werkelijk verstand van heeft is klein, de meesten krijgen eenvoudig te maken met zeer ingewikkelde nieuwe systemen. In het artikel "Struikelen over de computer" in het blad *Intermediair* van 8 maart van dit jaar noemt de schrijver P. van Delden het voorbeeld van bankwerkers die vroeger aan een machine stonden van enkele tienduizenden guldens en nu apparaten bedienen van een half miljoen zonder precies te weten wat het ding kan en hoe het werkt. Als gevolg daarvan is de produktie veel gevoeliger voor storingen en die kosten ook veel meer. Hierdoor wordt op wat langere termijn de macht van de arbeiders veel groter, met name van degenen die sleutelposities innemen. Herschberg, een professor aan de Technische Hogeschool in Delft, verklaarde in *Vrij Nederland* van 12 oktober dat een Engelse vakbond had gezegd geen algemene staking meer te hoeven houden. Met het stilleggen van tweehonderd komputercentra komt heel Engeland stil te liggen.

Afgezien van het feit dat een vakorganisatie zo iets nooit zou doen toont het wel de kwetsbaarheid van al die prachtige nieuwe systemen aan. Die kwetsbaarheid en de angst dat er gebruik van gemaakt zal worden tegen de ondernemers is ook een belangrijke reden voor het gezeur over de Japanse produktie-methoden: de Nederlandse arbeiders moeten met zoveel hart voor de zaak hebben, net zo gedisciplineerd werken als hun Japanse klassegenoten, die hun ten voorbeeld worden gesteld, maar die tevens de schuld krijgen van het feit, dat de Japanse produkten hier zo goedkoop kunnen worden afgezet.

Hoe ontzettend kwetsbaar het bedrijfsleven is en steeds meer wordt naarmate er ingewikkelder systemen worden ingevoerd, zal de komende jaren nog wel verder blijken. Daarnaast wordt echter de maatschappij als geheel ook steeds kwetsbaarder. Een storing in een klein onderdeel heeft tegenwoordig vaak gigantische gevolgen. In Tokio had een monteur een kleine reparatie verricht aan een telefoonkabel. Omdat die kabels daar in metalen pijpen liggen, soldeerde hij, toen de klus geklaard was, die pijp weer dicht. Hij vergat echter een dot poetskatoen te verwijderen. Deze katoen begon te smeulen en na korte tijd smeulde het telefoonkabelnet in een hele wijk: 90.000 telefoon-, telex- en komputerverbindingen waren verbroken. Veel spektakulairder was de elektriciteitsuitval in New York in juli 1977. Hierdoor werden 9 miljoen mensen getroffen, van wie een deel binnen de kortste keren aan het plunderen sloeg. "De volgende dag bleef de beurs van New York gesloten, evenals de banken. Dit had gevolgen voor de handelsactiviteiten in de gehele Verenigde Staten en de rest van de wereld. De totale schade in de financiële sektor werd geschat op achtentwintig miljoen dollar."

dit citaat komt uit een onderzoek naar de kwetsbaarheid van de stad in de moderne samenleving 1). Uit deze zeer interessante studie willen we enkele zaken naar voren halen. De enorme concentratie van mensen in grote steden, gevolg van de industrialisatie (althans in de zogenaamde ontwikkelde landen), vereist een zeer omvangrijke en complexe infrastructuur, met andere woorden er moet elke dag voldoende gas, water, licht enz. zijn. In een heel grote stad is het geen peuleschilletje daarvoor te zorgen. Wat kan er daarbij zoal fout gaan? Doordat de apparatuur steeds ingewikkelder wordt, uit steeds meer onderdelen bestaat, is de kans dat één onderdeelje en als gevolg daarvan het hele apparaat het niet meer doet, steeds groter. Veelal worden systemen daarom dubbel uitgevoerd, hoewel dat ook geen garantie biedt. Een dubbel uitgevoerde hoogspanningskabel kan door storn getroffen worden, het reservesysteem kan wegens onderhoud buiten bedrijf zijn enz. Een tweede belangrijke reden voor storingen zijn menselijke fouten. Als die niet gemaakt zouden worden dan zou 70-90% van de ongelukken niet plaatsvinden. Verder noemt de schrijver o.a. nog economische factoren, zoals bezuinigingen op onderhoud. De laatste reden voor storingen waaraan wij hier aandacht willen besteden zijn stakingen. Het bekendste voorbeeld in dit verband is de waterleidingstaking in Groot Brittannië in 1983. Na drie weken werd een kompromis bereikt dat de arbeiders in sterke mate tegemoet kwam. Bij de sterk geautomatiseerde systemen werken vaak niet zoveel mensen meer, zodat een kleine groep stakers al grote invloed kan uitoefenen. Dit soort werk kan bovendien moeilijk door stakingsbrekers worden

1) G. Laurentius, *De kwetsbaarheid van de stad, verstoringen in water, gas, electriciteit en telefonie*, Delft, 1984.

overgenomen, omdat 't zo specialistisch is, zeker voor wat betreft het onderhoud.

Als konklusie uit dit verhaal kan in de woorden van Laurentius, gezegd worden dat "hoe beter het beheer van een infrastructuur er in slaagt een betrouwbare voorziening op te bouwen, hoe kwetsbaarder de stad wordt".

=====

LEGENDEN HEBBEN EEN ERG TAAI LEVEN

Het dagblad *Het Parool* van zaterdag 19 oktober j.l. bevatte een hoofdartikel naar aanleiding van het feit, dat de Amsterdamse gemeenteraad besloten heeft de gemeenteambtenaren, die in april 1955 in staking gingen voor meer loon en betere arbeidsvoorwaarden, te rehabiliteren. Maar liefst 61 van hen werden destijds ontslagen. Zij die nog in leven zijn krijgen eerherstel en een zekere financiële schadeloosstelling.

In het bewuste hoofdartikel wordt deze rahabilitatie (na dertig jaar) terecht toegejuicht. In het desbetreffende stuk wordt in enkele volzinnen ook over ontstaan en verloop van de toenmalige staking gesproken. Volgens *Het Parool* zou daartoe zijn opgeroepen 'door de pro-communistische Eenheids Vakcentrale' en zou de staking 'een mislukking' zijn geworden omdat de eisen niet werden ingewilligd en de genoemde ontslagen vielen.

Om met het laatste te beginnen: de 'mislukking' waarvan het dagblad spreekt is maar betrekkelijk. Het is wáár dat op het moment dat de arbeid weer hervat werd, aan geen enkele eis tegemoetgekomen was. Maar in de jaren die volgden, binnen weinig jaren zelfs, ondergingen lonen en arbeidsvoorwaarden bij het Amsterdamse gemeentelijk vervoerbedrijf aanzienlijke verbeteringen en wat de stakers wensten dat heeft het personeel, alsmede het personeel van andere gemeentelijke diensten, uiteindelijk min of meer toch gekregen.

Wat de bewering betreft, dat de staking zou zijn uitgeroepen door de EVC, hier heeft men te maken met een hardnekkige legende. Al tijdens de staking is er tegen die legende geprotesteerd. Een aantal jaren later is zij door een Nijmeegse geschiedenisstudente in een kandidaatsscriptie op overtuigende wijze weerlegd. Zij is opnieuw weerlegd door de journalist, die dit voorjaar in een weekbladartikel de stakers van destijds aan het woord liet en daarmee de stoot tot hun rehabilitatie gaf. Maar legenden hebben nu eenmaal een erg taai leven. Kennelijk weet degene die het hoofdartikel in *Het Parool* heeft geschreven, alleen maar van het bestaan van het weekbladartikel en heeft hij dit niet gelezen. Mocht hij het wél gelezen hebben, dan heeft hij het slecht gelezen. Er blijkt duidelijk uit, dat het destijds om een spontane, niet door wat voor vakbond ook geproklameerde actie ging. Dat de EVC zich er wel achter heeft geschaard is een andere zaak.

Aan het feit dat legenden maar moeilijk uit te roeien zijn werden wij in de loop van dit jaar nog een keer herinnerd. Op 12 juni j.l. drukte het weekblad *De Groene* een bewerking af van een lezing die de historicus Ger Harmsen gehouden had over de zogenaamde 'revolutie' van Troelstra in november 1918. In die lezing heeft Harmsen - zo blijkt uit de bewerking - klak-

keloos het standpunt van dr. H.J. Scheffer herhaald, die in zijn overigens voortreffelijk boek *November 1918, journaal van een revolutie die niet doorging*, Troelstra een werkelijk revolutionair heeft genoemd. Scheffer herhaalde daarmee op zijn beurt een legende, die door de linkervleugel van de S.D.A.P. al lang was doorgeprikt en die - voor degenen die dat soms al weer vergeten mocht zijn - in dezelfde novembermaand van 1918 nog eens opnieuw werd doorgeprikt door Troelstra' opponent Saks.

Sommige legenden blijken niet slechts erg taai, doch zelfs héél erg taai te zijn.

=====

DE TEGENSTANDERS VAN DENG XIAOPING

MOETEN STEEDS MEER HET VELD RUIMEN

Sedert jaren reeds heeft het dagblad *Het Parool* een beursrubriek, die verzorgd wordt door medewerker C.J. Lagendijk. Meer dan eens is het ons opgevallen dat deze heer Lagendijk een bijzonder realistische en nuchtere kijk op de maatschappij en op economische vraagstukken heeft. Hij laat zich bepaald geen ideologische knollen voor citroenen verkopen. Vaak wijkt zijn standpunt af van hetgeen men doorgaans kan lezen bij auteurs die zich met de samenleving bezig houden. Op zaterdag 19 oktober schreef hij:

'Evenals de Sovjet-Unie is China een rijk met een staatskapitalistische structuur. Er is geen sprake van diktatuur van 't proletariaat, geen gemeenschappelijk bezit van de produktiemiddelen, al worden wel marxistische en leninistische theorieën gebruikt om de bevolking te binden en zich als onderhorige dienaren van de staat te laten gedragen.

Net als in het Westen leven er in de 'rode' rijken bezitters en niet-bezitters. De Russen hebben al kort na de bolsjewistische revolutie van 1917 het roer omgegooid en in het begin van de jaren twintig met de invoering van de Nieuwe Economische Politiek (NEP) de socialistische opbouw om zeep gebracht. Met verdere aanslagen op het socialistische ideaal in latere jaren werd de weg gebaad voor de invoering van klassenverschillen, zoals ze in vele kapitalistische landen ook bestaan.

Het lijkt waarschijnlijk dat binnen niet al te lange tijd de USSR zich nog verder in de privaat-kapitalistische richting gaat ontwikkelen, daarmee het Chinese voorbeeld volgend. Want China vindt geen doekjes om de ontwikkelingen die daar aan de gang zijn. Verleden jaar heeft een tiental Chinese ondernemingen toestemming gekregen aandelen uit te geven en deze bij het publiek te plaatsen. De emissies 1) zijn succesvol verlopen, maar een

1) Emissie = uitgifte van aandelen.

aandeelhouder moet op z'n tijd z'n aandelen ook weer kunnen verkopen. Om dat mogelijk te maken, gaat binnenkort in Shanghai de eerste Chinese effectenmakelaar z'n diensten aan het aandeelhoudende publiek aanbieden. Ongetwijfeld zullen er in een zich zo snel ontwikkelend land spoedig meer volgen en dan zal het niet lang duren eer er behoefte ontstaat aan een effectenbeurs, waar ondernemingen op de beproefde kapitalistische wijze de voor investering benodigde kapitalen kunnen aantrekken."

Wij zijn het met deze uiteenzetting van de heer Lagendijk in vrijwel alle opzichten eens, ook al geeft hij er hier en daar blijk van, dat hij de maatschappelijke ontwikkelingen als het resultaat van het menselijk streven ziet en er weinig oog voor heeft, dat de menselijke aktiviteit op grond van gegeven verhoudingen plaats vindt en maar al te dikwijls tot uitkomsten voert waarnaar men allesbehalve heeft gestreefd. Afgezien daarvan echter zijn er maar enkele punten waarbij wij een kritische kanttekening zouden willen maken.

Hij spreekt in de aanhef van zijn beschouwing over 'marxistische en leninistische theorieën die gebruikt worden om de bevolking.... zich als onderhorige dienaren van de staat te laten gedragen'. Wij zouden het juist hebben gevonden indien hij van *kwasi-marxistische theorieën* zou hebben gesproken. 't Leninisme (zelf zo'n kwasi-marxistische theorie) vervult inderdaad de ideologische funktie die hij eraan toeschrijft. Maar juist een marxistische analyse voert tot het inzicht, dat er in China, evenals in Rusland, staatskapitalisme heerst.

Op grond van een dergelijke analyse hebben wij, vele jaren geleden, reeds ten tijde van de zogenaamde 'Kulturele Revolutie' de verwachting uitgesproken dat binnen afzienbare tijd de maoïstische partijbureaucratie terzijde zou worden geschoven door, althans haar macht zou verliezen aan, een nieuwe klasse van kapitalistische managers. Hoe reëel die verwachting destijds was is inmiddels gebleken. Met Mao is ook het maoïsme gestorven. De trouwste volgelingen en medewerkers van 'de grote roerganger' zijn in ongenade gevallen en zij die onder de vorige machthebbers vervolgd en verketterd werden zijn op de voorgrond van het Chinese politieke toneel verschenen en hebben een totaal andere koers uitgezet dan de roerganger van weleer.

Dit proces - we noemen het aldus omdat de veranderingen natuurlijk niet van de ene dag op de andere zich voltrekken - is gepaard gegaan met felle botsingen en strijd, door vóór- en tegenstanders van het industriële managerdom met wisselend succes gevoerd. Maar telkens wanneer de typische vertegenwoordigers van deze nieuwe klasse een nederlaag te verduren kregen, kwamen zij met verdubbelde kracht opzetten. Naarmate de managers wonnen aan maatschappelijke betekenis, groeide de politieke macht van Deng Xiaoping. Wat men in het afgelopen tiental jaren in China heeft kunnen zien is, dat zijn tegenstanders steeds meer het veld hebben moeten ruimen.

In september j.l. onthief Deng Xiaoping niet minder dan 131 partij-funktionarissen van hun macht, onder wie 64 leden van het Centraal Komitee. Eén van de meest vooraanstaanden onder de ontslagenen was de 88-jarige maarschalk Ye Jianying, die sterk gekant was tegen de hervormingen waarvoor Deng bij het toenemen van zijn invloed steeds krachtiger en met stijgend succes heeft geijverd. Officieel heet het - en het is natuurlijk niet onjuist - dat het bij die ontslagen om een verjonging van het politieke en

bestuurlijke kader ging. Het is één facet ervan, maar niet het belangrijkste. Van veel groter betekenis is het, dat zij die inplaats van de ontslagenen zijn gekomen over het algemeen aanhangers van Deng, dat wil zeggen exponenten van het opkomende managerdom zijn. Hiertoe behoren onder meer ook vice-premier Li Peng en Tian Jiyun, beiden protégés van Deng, wier macht, zo wordt algemeen aangenomen, zal toenemen nu jonge aanhangers van hem hun gelederen zijn komen versterken.

Dat het jongste kongres van de Chinese partij, dat na deze ontslagen werd gehouden, een zekere 'verdeeldheid' toonde, bewijst weliswaar dat er binnen die organisatie nog altijd oppositie tegen Deng wordt gevoerd, maar dat bewijst naar onze opvatting niet, dat deze oppositie nog altijd sterk is, zoals sommige 'Westerse waarnemers' menen. De voornaamste woordvoerder van deze 'oppositie' immers is een zekere Chen Yun en deze Chen Yun mag niet tot Dengs politieke tegenstanders worden gerekend.

Deng heeft er tijdens het in september gehouden partijkongres geen twijfel over laten bestaan dat hij op de ingeslagen weg van hervormingen wil voortgaan. Waarheen die weg voert is in de loop van dit jaar '85 hoe langer hoe duidelijker geworden. De functie van fabrieksdirekteur, die enkele jaren geleden formeel al in ere werd hersteld, is van werkelijke betekenis geworden. Niet langer hoeft hij naar 't pijpen van de partijsekretaris te dansen. Hij en hij alleen heeft de verantwoordelijkheid gekregen voor produktie, personeelsbeleid en financiën. Terecht voelen de plaatselijke partijsekretarissen zich afgedankt. De gang van zaken kan enkel maar als een nieuwe, de zoveelste, nederlaag van de (maoïstische) partijbureaucratie worden gekarakteriseerd. En om de betekenis ervan volledig te doorgronden heeft men nog slechts te weten dat de nieuwe, meestal jonge, fabrieksdirekteuren ingenieurs zijn, dat wil zeggen technokraten met een instelling die praktisch en pragmatisch, dus 't tegenovergestelde van ideologisch is. Volgens het Chinese *Volksdagblad* zijn de partijsekretarissen oude aanhangers van Mao en juist wél ideologen. 't Blad beschreef kort geleden de twee zo verschillende typen als 'twee tijgers, die elkaar vaak niet lusten'. De beschrijving is buitengewoon raak en illustreert wat of er in het huidige China aan de hand is. Wie dat, zoals wij, als een worsteling tussen de partij oude stijl en de nieuwe managersklasse heeft getypeerd, krijgt thans, wellicht onbedoeld, van China's toonaangevende krant gelijk.

=====

W A T I S D E B E T E K E N I S V A N H E T G E L D ?

Op de vraag wat of het geld is, geven niet alleen burgerlijke ekonomen, maar ook allerlei lieden van de zogenaamde 'linkerzijde' de zonderlingste antwoorden. Onlangs kwamen we in 't bezit van een pamfletje dat was samengesteld door enkele Fransen. Zij gaven daarin blijk, dat er bij hen omtrent het geld en zijn functie in de kapitalistische samenleving niet weinig misverstanden heersen.

Het geld, zo schrijven zij, is 'de in cijfers uitgedrukte waarde van de menselijke aktiviteit, de koopprijs oftewel de ruilwaarde van ons le-

ven.' Maar, zo laten zij daarop volgen, 'de menselijke aktiviteit heeft evenmin een prijs als de mens zelf, want de menselijke aktiviteit is het menselijke leven, waarvan de waarde in geen enkele som gelds kan worden uitgedrukt. Kan de mens voor geld verkocht worden of kan hij zichzelf voor geld verkopen? Wie verkocht kan worden is een slaaf en wie zichzelf verkoopt heeft een slavenziel. Wat moeten wij dus konkluderen op grond van het feit dat het geld bestaat? Er valt uit af te leiden dat de slavernij bestaat, want het geld is het onmiskenbare teken van de slavernij van de mens aangezien het geld de waarde van de mens in cijfers uitdrukt...."

Tot zover onze aanhalingen uit het bewuste stenciltje. Ze schreeuwen als het ware om een rechtzetting.

Als er gesproken wordt van 'de koopprijs van ons leven' en van 'het verkopen van de mens voor geld', dan dient te worden opgemerkt, dat in de kapitalistische maatschappij waarin wij verkeren geen mensen worden verkocht en geen koopprijs voor het menselijk leven wordt neergeteld. In de kapitalistische samenleving is de menselijke aktiviteit gericht op de produktie van w a r e n , dat wil zeggen op de voortbrenging van goederen die weliswaar gebruikswaarde dienen te bezitten (omdat ze anders niet verkocht worden) maar waarvan 't bezit van ruilwaarde op de (kapitalistische) markt niettemin het voornaamste is.

Wat in een dergelijke samenleving gekocht, respektievelijk verkocht wordt (zonder verkoop is er natuurlijk geen koop), dat is de arbeidskracht. Het kenmerk van de kapitalistische wijze van voortbrenging is, dat daarbij - in tegenstelling tot wat er in vóórkapitalistische of niet-kapitalistische samenlevingen aan de hand is - de a r b e i d s k r a c h t tot een waar is geworden.

In een warenmaatschappij wordt de ene waar tegen de andere geruild omdat degene die een bepaalde, voor het leven noodzakelijke waar produceert, natuurlijk ook in het bezit dient te komen van andere, voor het levensonderhoud onontbeerlijke waren, die door anderen worden voortgebracht. In primitieve warenmaatschappijen wordt de ene willekeurige waar tegen een andere willekeurige waar geruild. Het kapitalisme is een ontwikkelde warenmaatschappij waarin de waarde van iedere waar in één enkele, steeds dezelfde a l g e m e n e waar wordt uitgedrukt. Die algemene waar is het geld. Wat men de prijs van een waar noemt, dat is de waarde ervan uitgedrukt in geld. Men ruilt er niet zo en zoveel tonnen graan tegen zo en zoveel koeien of zo en zoveel ellen laken, men ruilt graan tegen een bepaalde hoeveelheid geld, waarmee dan een bepaalde hoeveelheid laken, wol of zo en zoveel stuks vee kunnen worden gekocht.

Aangezien men slechts kan verkopen wat men bezit, dienen de verkopers van de waar arbeidskracht deze waar te b e z i t t e n , dat wil zeggen: ze dienen v r i j e arbeiders te zijn en dus géén slaven. Waarmee we in het kapitalisme te maken hebben, is niet de slavernij, maar de l o o n - s l a v e r n i j . En loonslavernij is totaal iets anders dan slavernij. Om die reden bijvoorbeeld diende in de tweede helft van de vorige eeuw in de Verenigde Staten de slavernij te verdwijnen toen het zich ontwikkelende industriële kapitalisme het bestaan van de loonslavernij vereiste en vooropstelde.

De uitbuiting van de arbeidende klasse spruit niet uit het bestaan van het geld voort, maar hieruit, dat de loonarbeider, die de prijs van zijn arbeidskracht betaald krijgt, met die arbeidskracht méér waarde (de zogenaamde meerwaarde) produceert dan zijn eigen arbeidskracht waard is.

Opheffing van de kapitalistische uitbuiting betekent derhalve niet de afschaffing van het geld, maar de opheffing van de loonarbeid. Zeker, met de opheffing van de loonarbeid zal ook het geld verdwijnen, aangezien opheffing van de loonarbeid betekent, dat de arbeidskracht niet langer een waar is en niet langer tegen de algemene waar geruild wordt. Maar afschaffing van het geld (waarvan b.v. de aanhangers van Bellamy dromen) is een illusie zolang er loonarbeid bestaat. Wie derhalve - zoals de samenstellers van het Franse pamflet - onklare opvattingen heeft over de betekenis van het geld en 't karakter van de loonarbeid, die heeft ook onklare opvattingen over datgene wat het kenmerk van een niet-kapitalistische maatschappij zal zijn, die zich uit en door de strijd van de loonarbeiders ontwikkelt. Van die onklarheid legt het Franse stencil dan ook duidelijk getuigenis af

=====

NIEUWE UITSPRAKEN OVER EEN VOOR DE

ACHTERBAN OPGEVOERDE KOMEDIE

Toen een aantal jaren geleden de toenmalige sekretaris van de Scheepvaart Vereniging Zuid te Rotterdam bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd zijn functie neerlegde en afscheid nam, was er ter gelegenheid daarvan een drukbezochte receptie. Tot degenen die de vertrekkende heer Bakx de hand kwamen drukken behoorde ook de sekretaris van de transportarbeidersbond. De man die jarenlang als direkte woordvoerder van de havenbaronnen de 'tegenspeler' van de vakbondsbestuurder was geweest, begroette deze als 'mijn goede vriend'. Toen een andere aanwezige daarover zijn verwondering uitsprak legde de heer Bakx fijntjes glimlachend uit, dat 't gevecht dat hij en de heer Hülsker op gezette tijden aan de onderhandelings-tafel voerden, niet meer dan een 'schijngevecht' was, een 'komedie', die zij samen opvoerden 'terwille van de wederzijdse achterban'.

Scherper en beknopter dan de heer Bakx het bij die gelegenheid deed kan de verhouding tussen vakbondsleider en ondernemer moeilijk worden geschetst. Dezer dagen heeft de bekende professor Heertje, lid van de Partij van de Arbeid en tevens dubieus adviseur van enkele grote ondernemingen, hetzelfde nog eens op zijn wijze verklaard.

Sprekende over de verhouding tussen hen die namens de vakbeweging en namens het ondernemersdom onderhandelingen voeren, verklaarde hij in *Het Pa-rool* van 13 september j.l.:

"Hoe merkwaardig het ook klinkt, het verstandig spelen van het spel vergt een goede verstandhouding tussen de natuurlijke tegenspelers. Er is verschil tussen wat zich voor en achter het gordijn afspeelt..."

Dat komt op hetzelfde neer als wat destijds Bakx onthulde. Vóór het gordijn wordt, voor iedereen zichtbaar, de komedie opgevoerd, wordt het schijngevecht gehouden. Achter het gordijn bedisselen 'de natuurlijke tegenspelers' als 'goede vrienden' - om met de heer Bakx te spreken - wat of

er straks uit de bus moet komen.

Professor Heertje heeft ook, met nog weer andere woorden, maar niet minder duidelijk, gezegd:

"... Een goede bestuurder van de vakbeweging kan niet onder alle omstandigheden de waarheid spreken. Hij moet meestal de eigen mening ondergeschikt maken aan het weergeven van de gevoelens van de achterban...."

Waarover onze professor het hier heeft, dat is natuurlijk datgene wat zich vóór 'het gordijn' afspeelt. Dáár worden de gevoelens van de achterban vertolkt. Dáár heeft men, zo verklaart de professor, te maken met de omstandigheden waaronder de vakbondsleider niet zijn eigen mening kan verkondigen en niet de waarheid kan spreken. Dat laatste, zo valt daaruit onmiddellijk af te leiden, gebeurt a c h t e r het gordijn.

Volgens de professor worden

"in de juiste toonzetting de roerselen van de achterban verwoord en zodoende gekanaliseerd... Wordt een te zachtmoedige toon aangeslagen dan neemt de agressie van de achterban niet af maar toe. ...Wanneer te hoog van de toren wordt geblazen... kunnen nadelen ontstaan, b.v. in de vorm van een explosie van de lonen..."

Hij heeft het hier nog altijd over hetgeen er vóór het gordijn plaats vindt, want hij zegt uitdrukkelijk, dat op deze wijze de 'werkgevers in het openbaar worden toegesproken'.

Het zal onze lezers zijn opgevallen, dat onze zeergeleerde professor als hij het over de gevoelens van de achterban heeft, dat wil zeggen over de eisen en verlangens van arbeiders, van 'agressie' spreekt. Hij is tenslotte niet voor niets adviseur van het bedrijfsleven. Wiens brood men eet, (via een bankrekening in het buitenland, naar men zich wel herinneren zal) diens woord men spreekt. Dat blijft dan uiteraard voor zijn rekening.

Wat wij volledig onderschrijven, dat is de verzekering van de professor, dat

"wie alleen let op wat er op het toneel gebeurt, de helft van de voorstelling mist."

Professor Heertje bedoelt natuurlijk: op het toneel zolang als het gordijn open is, of zolang er vóór dat gordijn iets geschiedt. De andere helft van de voorstelling (inderdaad een beter woord dan voorstelling valt er niet te bedenken) speelt zich a c h t e r het gordijn af. Het is wel zonder meer duidelijk, dat het daarbij dan om de belangrijkste helft gaat, tijdens welke 'een goede verstandhouding wordt gevergd'.

Onze professor zegt, dat dit 'merkwaardig' mag klinken. Dat vinden wij allerminst. Als hij schrijft, dat Wim Kok en Chris van Veen 'elkaar tijdens de hitte van het gevecht wel eens even gebeld zullen hebben om na te gaan hoe een impasse kon worden doorbroken', dan zeggen wij: dat deden wijlen Sake van der Ploeg en Rinze Zijlstra ook en dat is voor vakbondsbestuurders en werkgeversvertegenwoordigers de normale manier van doen.

Zou het waar zijn vragen wij ons af, dat professor Heertje 'bij goede ondernemers zelden begrip heeft aangetroffen voor de moeilijke positie van een vakbondsbestuurder'? Ons komt dat weinig waarschijnlijk voor. In ieder geval had de heer Bakx er destijds een open oog voor en wij kunnen moeilijk aannemen dat hij en prof. Heertje nu net de enigen zouden zijn.

STAKINGSBERICHTEN UIT OOST-EUROPA

We hebben nog wat informatie liggen over arbeidersakties in enkele oosteuropese landen, waarmee we graag onze lezers lastig vallen. Deze informatie is weliswaar zeer verschillend van aard en stamt uit situaties, die verregaand van elkaar afwijken, maar is er niet minder interessant om. Bij gelegenheid zullen we ons beslist verdiepen in de maatschappelijke verhoudingen, waaronder deze stakingen plaatsgevonden hebben, maar voorlopig moeten we deze stakingen maar zien als het negatief van een foto. Dit bevat weliswaar nu al de meest wezenlijke informatie, maar zal te zijner tijd nog worden afgedrukt en uitgegroot ten behoeve van een beter overzicht van het geheel.

We beginnen met Joegoslavië. In het zuiden van dit land, in de republiek Macedonië, heeft in de zomer van vorig jaar één van de langdurigste stakingen plaatsgevonden uit de geschiedenis van het naoorlogse Joegoslavië. Bij het bedrijf *Idnina* in het industriestadje Kratovo staakten toen tussen de 200 en de 300 arbeiders 78 dagen lang tegen de fusie met een ander bedrijf. Deze fusie wilde de Macedoonse partijtop doordrijven, ook al hadden de arbeiders in een referendum van hun duidelijke afkeer van dit voornemen blijk gegeven. Toen op de uitslag van het referendum geen acht werd geslagen, brak de staking uit. Met het dreigen met ontslag en loonsverlaging probeerde de Macedoonse leiding de aktie te breken, maar de staking bleef overeind. Het einde van de staking kwam pas, toen de autoriteiten plechtig beloofden om niet langer op een fusie aan te sturen. Voorzover we de zaak van hier uit kunnen overzien, is de fusie ook uitgebleven. Wel zijn echter intussen de aktiefste arbeiders plus de directeur van *Idnina* hun baan kwijtgeraakt wegens 'opruiing'.

Geldt Macedonië in Joegoslavië als een betrekkelijk achtergebleven gebied, van de republiek Slovenië (die bij Oostenrijk ligt) zegt men gewoonlijk het tegendeel. De Slovenen zouden het meest ordelijk, gedisciplineerd en werklustig zijn, volgens het traditionele beeld dat men van hen ophangt. Wat dus te denken van een artikel in *NIN* (van 21 juli 1985), dat zegt dat in de Sloveense kustplaats Koper een 'uitzonderingstoestand' bestond. Dan moet het bijna wel om een staking gaan. En inderdaad, *NIN* meldt dat zowel de havenarbeiders in Koper als die van het *Tomos*-bedrijf hebben gestaakt omdat ze de lonen te laag vonden. Dat is belachelijk, vindt *NIN*: 'Het is waard om op te merken, dat bij de tweemaandelijks uitbetaling (waarom de zaak draaide - D & G) een tiental havenarbeiders in de haven van Koper een inkomen had van tussen de zeven en de tien miljoen oude dinars, dat er 28 tussen de vijf en zeven miljoen verdienden, en dat het laagste inkomen vier miljoen oude dinars bedroeg, en dat voor een arbeider die 14 dagen in de ziektewet was geweest. Ook zijn in deze arbeidersraad in de loop van dit jaar de inkomens verhoogd met in totaal 45%.'

Het is duidelijk: het (Servische) *NIN* vindt 't maar niks in Slovenië. Anders zou het blad ook niet zo heet van de naald verslag van een staking hebben gebracht, want normaal gesproken kunnen in de Joegoslavische pers stakingen alleen worden vermeld wanneer ze al lang en breed voorbij zijn (zoals in het geval van *Idnina*). Maar nu kan de journalist van *NIN* onbekommerd schrijven over de uitzonderingstoestand die de autoriteiten (dat wil zeggen: de arbeidersraad, de sociaal-politieke organisaties in de haven en de gemeente) uitriepen, omdat de staking de haven teveel geld

kostte. Deze toestand bleef van kracht, totdat de door de staking veroorzaakte verliezen weer zouden zijn goedge maakt. Gnuivend citeerde *NIN* ook de sekretaris van de basisorganisatie van de partij in de haven van Koper. Volgens deze was bij deze staking op geen enkele manier sprake geweest van dreigend nadeel voor de arbeiders, 'maar bovenal van onbegrip bij de arbeiders voor het feit, dat zij alleen maar datgene kunnen verdelen wat zij eerst verdiend hebben'.

Dan nu een bericht over een staking in Polen, in februari/maart dit jaar. Het gaat over een staking van vrouwen in de *Rosa Luxemburg*-fabrieken in Warschau (wat voor soort fabrieken dit zijn is ons onbekend). Aangaande het verloop van deze staking citeren wij uit informatiebulletins van het ondergrondse *Solidarność* uit Mainz en Bern.

"De staking bij *Rosa Luxemburg* begon donderdag 28 februari. De arbeiders van afdeling W-1 hebben 's middags hun machines stopgezet en elkaar met gestrekte handen het V-teken gegeven. De bedrijfsleiding heeft deze aktie genegeerd. Op maandag 4 maart heeft het hele personeel van afdeling P-1 (zo'n 100 personen) het werk een half uur neergelegd: zij eisten een aanpassing van hun lonen aan het landelijk gemiddelde, d.w.z. een verhoging van ca. 3.000 Zł. De direktie gaf geen konkreet antwoord. Ze beloofde alleen 'na te gaan' of, en zo ja, hoeveel meer loon zij kon geven. Op 8 maart, de internationale Vrouwendag, werd in afdeling W-4, waar 200 mensen werken, het werk voor twee uur neergelegd. De arbeidsters durfden geen afgevaardigden te kiezen; zij eisten een loonsverhoging met 3000 Zł voor het hele personeel van *Rosa Luxemburg*. (...) Op 11 maart staakte de volgende afdeling, P-5. De 80 vrouw personeel heeft het werk voor anderhalf uur neergelgd en eiste eveneens loonsverhoging."

"Aktivistes van *Solidarność* in de *Rosa Luxemburg*-fabrieken zeggen van de situatie het volgende: 'De vrouwen werken bij ons in tarief, vaak tien tot twaalf uur lang. Zo is het bijvoorbeeld 's maandags dikwijls zo, dat er om half zes begonnen wordt en na twee uur 's middags nog steeds de helft van de arbeiders aanwezig en aan het werk is. In de afdelingen waar het werk zwaar en ongezond is verdient men tot aan de 16.000 Zloty, maar in de andere afdelingen krijgen de arbeidsters niet zelden maar 8000 Zł. Het gemiddelde loon, dat het bedrijf officieel noemt, 16.700 Zł/o is daarom zo hoog, omdat de salarissen van de chefs worden meegeteld, en van die lui hebben we een hele hoop. Bovendien werden ook de lonen uit overuren, vrije zaterdagen enz. enz. meegerekend.'

'Op de Vrouwendag stond de hele afdeling W-4 stil, zelfs de partijleden en leden van de nieuwe officiële vakbond deden mee. Wij eisten 3000 Zloty loonsverhoging. Een afvaardiging hebben we niet gestuurd - we hebben afgesproken dat als één van ons begint te praten, dan meteen een paar andere vrouwen meepraten, zodat niet steeds dezelfde aan het woord zijn. Dank zij deze methode weet de direktie nog steeds niet wie zij moet ontslaan. Op de afdeling verscheen de bedrijfsleider samen met de eerste sekretaris van de bedrijfs-partijcel. Hij beloofde ons vóór de 14e maart antwoord te geven. (...) Vanaf de 11e maart zat de sekretaris van het Warschause partijcomité drie dagen lang in ons bedrijf, maar hij durfde zich niet op de afdeling te vertonen. Deze Wozniak nodigde alleen die arbeidsters, die lid van de partij zijn, uit om voor een gesprek naar het kantoorgebouw te komen. De bedrijfsleider heeft in afdeling W-4 een personeelsvergadering bij elkaar geroepen. Hij begon met te zeggen, dat hij geen geld had, maar dat hij alle moeite zou doen om het voor het Bijscholingsfonds bestemde

geld vrij te krijgen. Op verzoek van de bedrijfsleider waren de vrouwen bereid om hun ultimatum inzake de loonsverhoging tot de 25e maart te verlengen.'

'Binnen de direktie werd koortsachtig vergaderd, de ene zitting volgde op de andere. In de fabrieksmededelingen schreef zij, dat het werk vanwege ontbrekende onderdelen had moeten worden stilgezet en dat daarom ook het personeel "zo opgewonden" was geweest. Door het bedrijf lopen de hele tijd agenten van de veiligheidspolitie rond. De kommunikatie tussen de afdelingen onderling werd bemoeilijkt - op een telefoonverbinding moet men soms een uur lang wachten. De gesprekken worden waarschijnlijk afgeluisterd. De chefs gaan de afdelingen langs en uiten dreigementen. Zij zijn bang om op te vallen, hun lonen zijn ook niet al te hoog, maar daar staat tegenover dat ze er niet voor hoeven te ploeteren.'

'Er hangt een sfeer van verwachting. Het is al bekend, dat de veertiende afdeling haar lonen al vóór de feestdagen krijgt uitbetaald. Er zijn ook pogingen om vanaf 1 april een nieuw loonsysteem in te voeren, dat oorspronkelijk pas per 1 juli zou ingaan. Dit nieuwe loonsysteem is pure oplichterij, maar in de eerste twee maanden zullen de mensen de indruk hebben alsof ze meer verdienen. De vrouwen zijn ontevreden, en wanneer onze eisen op 25 maart niet worden ingewilligd en de W-4-afdeling zal gaan staken, dan zullen ook de andere afdelingen plat gaan.' Over de afloop van deze aktie ontbreekt echter nog de informatie."

Ons laatste stakingsbericht komt uit de Sovjet-Unie. Daar heeft de nieuwe leider Gorbatsjov, zoals bekend, een anti-alkoholkampagne op touw gezet die, in tegenstelling tot campagnes voor zaken als meer arbeidsdiscipline, wel degelijk serieus wordt doorgezet. Er zijn geruchten, dat bij wijze van proef hele steden zullen worden drooggelegd, dat bepaalde artikelen uit de handel zullen worden genomen of extra belast (bepaalde soorten drank, gist om zelf *samogon* te stoken, eau de cologne om te drinken als de vodka op is) of dat de openingsuren van de drankwinkels verder zullen worden beperkt. Nu willen de geruchten óók, dat in de Komi-republiek in het noord-oosten van Europees Rusland onmiddellijk stakingen zijn uitgebroken toen daar de drankverkoop werd gestaakt. Maar verluidt werd de verkoop van vodka daarop weer onmiddellijk hervat.

Naar alle waarschijnlijkheid berust dit bericht op waarheid. Toch moet men echter voorzichtig zijn en kan men aan de gebeurtenissen in de Komi-republiek niet de reacties van de meeste Russische arbeiders afmeten. De Komi-republiek is namelijk een onherbergzaam gebied, waar ook de nodige strafkampen liggen (Vorkoeta is hiervan het bekendste). Voor mijnbouw, bouw- en ontginningsprojekten worden in dit gebied arbeiders van een bepaald soort ingezet: avonturiers die op de hoge premies uit zijn en hele en halve kriminelten die voor een 'satge' in de Komi-SSR kwijtschelding van straf krijgen beloofd. Het is niet gezegd, dat genoemde staking juist onder *deze* groep arbeiders uitbrak, maar de kans daarop is wel groot. En tot een regelrechte staking in meer geregelde ondernemingen zullen ze wel niet gauw aanleiding geven.

N a s c h r i f t

Toen dit artikel gereed was kwamen we er achter, dat de *Ros Luxemburg*-fabriek gloeilampen produceert. *Samogon* is een zeer sterke eigengestookte drank. De waarde van de oude dinar en de Zloty is ons nog niet bekend.